

Två dagar på energiting

I två dagar rörde jag mig i myllret på Sveriges Energiting på Älvsjömassan. Där fanns 2 000 besökare som navigerade mellan 50-talet utställare och 72 seminarier. I unga år lärde jag mig visserligen att man inte ska märka ord, men med åren har jag också lärt mig att ord är viktiga. Alltså: Vad är det här för ett ting?

Vetenskapsradion Klotets redaktör sa häromveckan att på det här Energitinget "träffas energibranschen, myndigheter och forskare för att dra upp riktlinjerna för framtiden". Det är förstås inte sant och naturligtvis vet Klotet att de där riktlinjerna möjligen dras upp i Bryssel men rakt inte i Älvsjö. Men jag tror att de människor på Energi-myndigheten som en gång för tolv år sedan hittade på det där med ting gärna ser att vi tänker så. Alltså att vi ska associera till något demokratiskt.

Och då menar de naturligtvis inte tinget i dess nuvarande

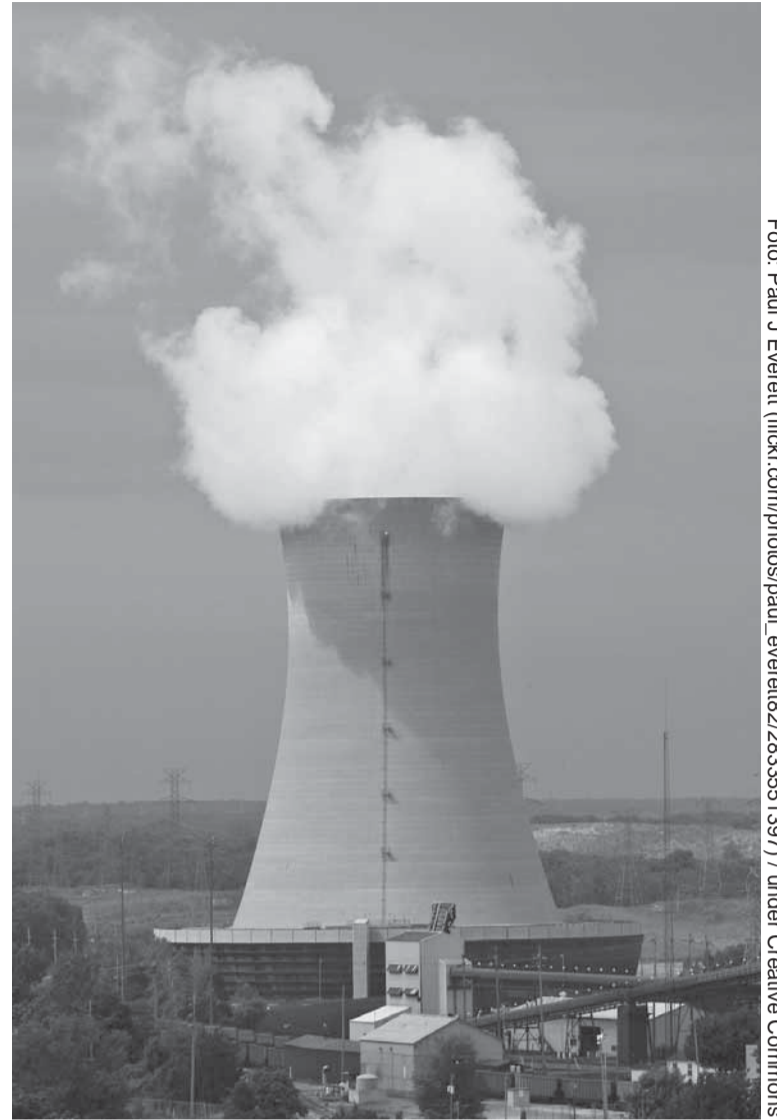
betydelse, som Nationalencyklopedin uttrycker saken, det vill säga tingsrätten där man kan hamna om man svindlat bort ett antal miljoner. Utan till tinget i den där äldre meningen: "ett möte där alla fria män avhandlade gemensamma angelägenheter".

Låt mig genast säga att jag gillade det här tinget och hade ett par inspirerande dagar. Men någon gång emellanåt tänkte jag också på USAs gamle president Eisenhower och på professor Lars Ingelstam. Det var Eisenhower som varnade oss för det militärindustriella komplexet och det var i Ingelstams bok Teknikpolitik från 1970-talet som jag lärde mig att sådana där maktkomplex finns inom alla tunga samhällssektorer som ett slags isberg under den demokratiska överbyggnaden. Och det var detta isberg, detta maktkomplex, som så att säga var tinget i sig medan demokratin tenderade att vara det skenbara

tinget, det vi tycker oss se och kallar "verkligheten".

Sveriges Energiting, tänker jag alltså, är en litet gullig och folkhemska ovansida av det energiindustriella komplexet. Här vill alla rädda klimatet och skapa grönt och förnybart medan Lars Josefsson och hans kumpaner håller i gång på annan ort. Och inte heller är det så att på detta ting samlas alla fria män. Det är mycket män, visserligen, men också en del kvinnor, som alla försörjer sig på energifrågan och klimatproblemet och knappast någon betalar själv inträdesbiljetten. Den kostar 4 500 kronor. Vill man gå på middag i Stadshuset blir det 500 kronor till. Om vi för ett ögonblick jämför Sveriges energiting med Bokmässan i Göteborg så är det som om förläggarna, författarna, bokhandlarna och bibliotekarierna skulle vara där – men inte läsarna.

Lasse Karlsson

Kyltorn vid ett koleldat kraftverk i USA. De flesta är överens om att kolkraften ska ersättas. Åsikterna går isär när det gäller hur.

Foto: Paul J Everett (flickr.com/photos/paul_everett82/2833551397) / under Creative Commons

"Livbojen" är den betäckning Svenskt Kärntekniskt Centrum har fått inom kärnkraftsbranschen.

SKC är ett svenskt nationellt forskningscentrum förlagt till Kungliga Tekniska högskolan i Stockholm.

Foto: KTH

Första dagen:

Livbojen som räddade kärnkraftsdrömmarna

1992 bildades något som man i kärnkraftbranschen kallar livbojen. Det riktiga namnet är Svenskt Kärntekniskt Centrum, förkortat SKC, och denna organisation arrangerade under Energitingets första dag ett seminarium med nio föredrag under rubriken "Framtidens energisystem".

Det var kärnkraftindustrin som tillsammans med Statens Kärnkraftinspektion bildade och finansierade SKC. I dag finns inte SKI men den har ersatts av Strålsäkerhetsmyndigheten. Årsbudgeten är nu på 17 miljoner kronor som slussas till KTH, Chalmers och Uppsala universitet. Både ordföranden och direktören för SKC kommer från Vattenfall. Seminariet led-

des av kärnkraftsveteranen Per Brunzell, konsult och tidigare VD för svenska Westinghouse.

Tillgången på kompetens

SKC kom till för att rädda tillgången på kompetens i den dödförklarade kärnkraftsbranschen som under 1980-talet blev allt mindre attraktiv för unga kärnfysiker, ingenjörer och andra yrkeskategorier. "Kärnkraft var länge lika intressant som potatis", som en av föreläsarna på seminariet sa. Men inte bara kompetensen i branschen överlevde genom denna livboj – om den nu gjorde det, vilket en del kritiska röster betvivlar efter det senaste årets bottenstatistik för de svenska reaktorerna. Också drömmen om en strålande framtid för kärnkraften överlevde.

Denna dröm delades en tid

av det politiska etablissemanget – Tage Erlander var tidigt en stor kärnkraftentusiast och centerpartisten Torsten Bengtsson har gått till historien för sin motion från 1970 om "en planmässig och successiv utbyggnad av kärnkraftverk utefter Norrlandskusten". Men sedan slutet av 1970-talet är denna dröm politiskt husvill och de som ville hålla den vid liv klagade länge bittert över vad de kallade tankeförbudslagen. De syftade då på paragraf 6 i lagen om kärnteknisk verksamhet där det stod att "Ingen får utarbeta konstruktionsritningar, beräkna kostnader, beställa utrustning eller vidta andra sådana förberedande åtgärder i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor." Men alla lät sig inte nedslås. Jan Wallenius, numera professor

i reaktorfysik på KTH och en av föreläsarna på Energitinget, tycks aldrig ha tvivlat på att vinden skulle vända. 2004 skrev Dagens Nyheters chefredaktör Niklas Ekdal entusiastiskt att Wallenius klurade i smyg, tankeförbudet till trots, och att han, om han fick fria händer, "skulle bygga om Barsebäck 2 till en anläggning där man återanvänder utbränt kärnbränsle".

50 miljoner till Gen. IV

Så fria händer har han inte fått men i föl fick han och hans kolleger i alla fall 50 miljoner kro-

nor för att jobba vidare med den där drömmen om kärnkraftens "Generation IV". Pengar från "regeringen", som Wallenius sa till Ny Teknik. Det skulle förstås Maud Olofsson aldrig hålla med om, hon har ju lovat att inte en skattekrona ska gå till ny svensk kärnkraft. Hon skulle säkert i stället peka på Vetenskapsrådet och säga att forskningen ju är fri i ett demokratiskt land. Det så kallade tankeförbudet togs för övrigt bort 2006 och nu strömmar unga människor till Chalmers och KTH för att utbilda sig

Reportaget fortsätter på mittuppslaget.

Fortsättning från föregående sida.

och göra karriär i kärnkraftvärlden. "YOUNG GENERATION tror på kärnkraften" skrev Chalmers kårtidning Tofsen i en av flera artiklar där man marknadsfört den nygamla drömmen.

I seminariets andra del var det dags att ta fram den stora kikaren, som Per Brunzell sa, och Wallenius var alltså en av dem som tittade i den. Bland annat berättade han om projektet ESNII som siktar mot att bygga snabbreaktorer där man genom transmutation ska kunna utnyttja kärnkraftavfallet

från traditionella reaktorer och på det viset mer eller mindre eliminera branschens problem med uranförsörjning och avfallsförvaring.

– Hela prislappen för industrins ESNII-projekt är 10 miljarder Euro, berättade Jan Wallenius. På min fråga bekräftade han att pengarna huvudsakligen måste komma från statsbudgetar.

Drömmar med muskler

ESNII är ett bra exempel på hur det energiindustriella maktkomplexet arbetar. Här samarbetar

industrin, forskare och politiker för att i offentlighetens utmarker förse sina kärnkraftdrömmar med rejäla muskler. Vi behöver inte tänka konspirativt för att inse det. Det räcker att googla. Det var vad jag gjorde när jag kom hem från Energitinget.

Jag lär mig då att ESNII ska utläsas som det europeiska industriella initiativet för uthållig (sustainable) kärnkraft. Detta projekt har i sin tur vuxit fram ur ett nätverk inom kärnkraft-etablissemangen som kallar sig SNETP som är en förkortning för Sustainable Nuclear Energy Technology Platform. Bland medlemmarna i SNETP finns svenska Vattenfall och Westinghouse och finska Fortum och

TVO (som äger reaktorerna Olkiluoto 1 och 2). Vad SNETP nu önskar är att deras ESNII-projekt ska adopteras och finansieras av EU. Och ser man på, i EU-kommissionen finns redan planer som passar som hand i handske för ESNII och SNETPs drömmar om fjärde generationens reaktorer. EU-kommissionens initiativ kallas SET-planen (Strategisk Energiteknologi) och ett av delprojekten handlar om just "uthållig kärnkraft". I oktober 2009, under det svenska ordförandeskapet, ordnade Energimyndigheten en konferens om SET-planen (för särskilt inbjudna) där Maud Olofsson inledningstalade. En av föreläsarna var professor Paul

Howarth, direktör på brittiska statens kärnkraftlaboratorium. Gissa vad han ansåg att EU ska prioritera inom kärnkraftområdet? Naturligtvis ESNII! Han använde till och med Powerpoint-bilderna som framställdes av kärnkraftlobbbyns organisation SNETP.

Pessimism

Med andra ord: inflytelserika makter inom EU är på marsch för att förverkliga sina utopier om en ny kärnkraftgeneration. Kan de hejdas? På kvällen efter Energitingets första dag, när jag försökte smälta alla föredragen jag hört, var jag tämligen pessimistisk på den punkten. ■

Foto: Dru Bloomfield (flickr.com/people/athomeinsscotsdale)

Indiskt kärnkraftverk. Anders Wijkman tror inte på någon renässans för kärnkraften.

Passivhus. Energieffektivisering var ett viktigt ämne vid energitinget.

Foto: Tony the Misfit (flickr.com/photos/tonythemisfit/2755502911)

Moderaten Sofia Arkelsten orkade överhuvudtaget inte tala om kärnkraft. "Det är sååå himla 1900-tals sunkigt."

Andra dagen:

Här gillar alla det gröna och förnybara

Energitingets andra dag träffade jag inga kärnkraftvänner. Då rörde jag mig bland alla dem som arbetar med den politiska vinden, och alltså försöker förverkliga den officiella retoriken om energieffektivisering, förnybart och minskade koldioxidutsläpp.

Jag mötte också några som med samma gröna värderingar arbetar i motvind och medieskugga, och utvecklar en civilisationskritik som går mycket djupare och i mina ögon är radikal realism. Det är då jag blir kaxig och tänker att kärnkrafteliten som jag lyssnat på dagen innan trots allt är borta med vinden. De är naturligtvis skärpta, duktiga

och kreativa – men de saknar verklighetskontakt.

I Naturskyddsföreningens panel om konflikter och möjligheter i energisystemet fångas jag av Björn Sandéns funderingar. Han är biträdande professor på Chalmers inom området systemanalys av energi och miljö och han menar att vi befinner oss i en brytningstid som är så omvälvande när det gäller energiförsörjningen att vi långtifrån kan förstå vad den innebär. Han tänker mycket på sol och nano och IT. Och i en sådan här tid, menar han, uppstår konflikter där de gamla strukturer som är på väg att trängas ut av det nya gör motstånd och pressas att fåfångt finna lösningar som motsvarar den nya tidens krav. Ett exempel på sådana "lösningar" tänker Sandén att kolindustrins CCS-projekt är och jag tänker för mig själv att "den uthålliga kärnkraften" också hör dit.

Ingen teknikneutral politik

– Det talas mycket om en teknikneutral politik, sa Björn Sandén. Men det finns ingen politik som är teknikneutral. Det som redan är etablerat gynnas alltid på bekostnad av det som är på väg att utvecklas. Vi kommer inte ifrån att vi måste göra val.

Sedan tillägger han att han har bestämt sig för att i den här

diskussionen inte falla till föga för en strävan att bli överens utan hellre vara provokativ. Så han säger:

– Till exempel ska vi välja bort kärnkraft. Att satsa på kärnkraft i en värld som ser ut som vår med alla konflikter mellan människor vill jag inte. Det är som att skicka dynamit och tändstickor med barnen när vi lämnar dem på dagis.

Orealistiskt projekt

I ett annat seminarium föreläste Anders Wijkman om energieffektivisering men han talade också om energisäkerhet. Han säger inget om kärnkraft men efteråt ber jag honom kommentera talet om kärnkraftens renässans.

– Det tror jag inte på, säger han. Och när jag frågar denne erfarne EU-parlamentariker om EU och den fjärde generationens reaktorer säger han att EU är splittrat. Han tror projektet är orealistiskt och säger i förbifarten att Jan Björklund inte vet vad han talar om. Men Wijkman delar inte min kritiska syn på att högskolor och universitet fått 50 miljoner kronor av Vetenskapsrådet för att forska kring en ny kärnkraftgeneration. "Det är ju forskningspengar. Då skulle vi ju också kunna ifrågasätta fusionsforskningen."

Den sista gemensamma sessionen på Energitinget var en diskussion med politiska företrädare som leddes av Tomas Käberger, Energimyndighetens generaldirektör. Anders Ygeman (S) ville inte se någon satsning alls på ny kärnkraft och han tog upp oenigheten inom regeringen där Jan Björklund inte vill nöja sig med att ersätta de tio nuvarande reaktorerna. Han vill ha flera än så. Näringsministerns statssekreterare Ola Alterå var inte särskilt övertygande när han påstod att det bara rörde sig om olika sätt att marknadsföra en gemensam politik. Moderaten Sofia Arkelsten orkade överhuvudtaget inte tala om kärnkraft. "Det är sååå himla 1900-tals sunkigt" – och sedan sa hon, vad hon nu menade med det, att kärnkraftmotståndare bara vill diskutera ett enda energislag.

Falskskyltas

Men trots skillnaderna mellan de rödgröna och allianspartierna i kärnkraftfrågan har jag ändå svårt att tro att en ny reaktorgeneration skulle kunna baxas igenom riksdagen. Den måste nog i så fall falskskyltas och tränga sig på oss under parollen internationellt samarbete och solidaritet över gränserna. ■

"I Naturskyddsföreningens panel om konflikter och möjligheter i energisystemet fångas jag av Björn Sandéns funderingar..."

Oljetanker. Peak oil och peak gas var utgångspunkten för sessionen "Hur öka BNP inför hotet om minskad transportverksamhet?"

Foto: Peter Linehan (flickr.com/photos/p_linehan/189084128)

Sista timmen:

"Vi är drogade av olja och krediter"

Min sista timme på Energitinget bjöd på en överraskning. Det är faktiskt först när jag går in i det rum där Oscar Kjellberg och Odissefs Panopoulos ska föreläsa som jag inser att jag inte någonstans på det här Energitinget har mött någon egentlig civilisationskritik. Men nu är det dags.

Rubriken på den här sessionens fem föredrag lät oskyldig och traditionell och gav ingen vink om att det som väntade var en sågning av hela tillväxtevangeliets. Sessionen var insmugen i blocket "Transporter" och hette "Hur öka BNP inför hotet om minskad transportverksamhet?"

Utgångspunkten var fenomenet Peak olja och Peak gas – det vill säga insikten (eller hypotesen, välj själv!) att produktionen av de fossila bränslena kommer att minska framöver och att följderna blir dramatiska på alla livets områden. Till exempel åter

vi faktiskt olja även om det presenteras som en nobelmiddag, brukar professor Kjell Aleklett säga när han berättar att tre mål mat på bordet till världens nuvarande befolkning kräver en energitillförsel motsvarande 60 miljoner fat olja om dagen. Den totala produktionen är i dag 84 miljoner fat olja om dagen.

Omskakande information

Två av föreläsarna på det här seminariet, Mikael Höök och Bengt Söderberg, tillhör Aleklets krets på Uppsala Universitet. Deras information är omskakande men de är inga civilisationskritiker. Aleklett själv är till exempel folkpartist och enligt ryktet den som ger Jan Björklund luft under vingarna så att utbildningsministern kan fara fram som en kärnkraftshök i den svenska energidebatten.

Det är alltså först i slutet av seminariet som civilisationskritiken kommer. Det börjar med Oscar Kjellberg, som har studerat både den finansiella bubbeekonomin och den reala

ekonomin – han utbildades på Lantbruksuniversitet i Ultuna – och i många år arbetat för JAK. Han beskriver den globala produktionen som ett system som i sin tur består av flera olika komplexa system som alla finns inom det stora men ändliga systemet Jorden. Sedan lägger han på en bild där han försöker fånga denna ordning, som vi kanske skulle kunna kalla Aniara, i en teckning med en massa figurer som förbinds med ännu flera pilar. Det är ett förenklat flödesschema över tillverkningen av Det Industriella Ägget. Jo, hönan som värper ägget är också med på ett hörn, men hon mår inte så bra (och kvalitén på ägget vågar vi inte uttala oss om).

Absurd produktionsordning

En stund senare överraskar Oscar Kjellberg med att introducera "Aristoteles fyra orsaker" för att beskriva denna absurda produktionsordning. Då blir det så här:

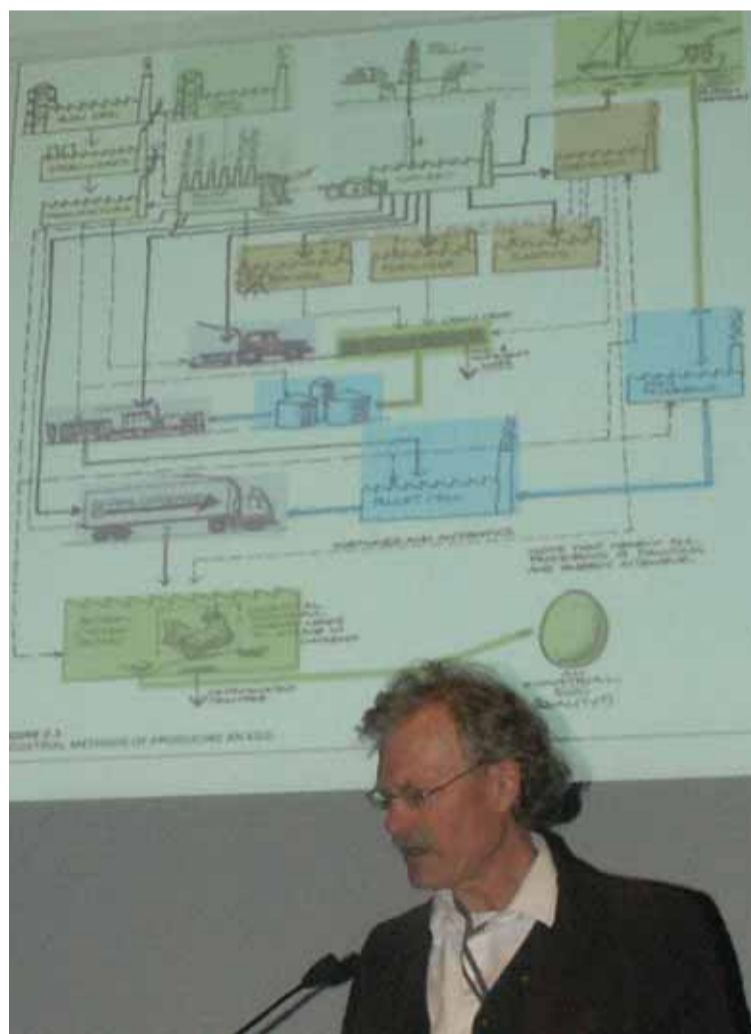
- Causa materialis – Vad är den gjord av? Svar: Av naturens materialflöden, av "sol, vind och vatten" och av förråden av bränslen och metaller under jorden.

- Causa formalis – Vilken form eller design? Svar: Ett globalt, högt specialiserat industriellt produktionsystem som kopplas samman med ett globalt just-in-time-system av avreglerade marknader utan fri konkurrens dominerade av globala kapitalistiska finansgrupper som äger de banker som tillverkar de pengar som blir våra skulder.

- Causa efficiens – Hur blev den till? Svar: Genom beroende som tar sig uttryck i oljemissbruk och skuldmissbruk.

- Causa finalis – Vilket är ändamålet? Svar: Finansiell tillväxt.

Efter Oscar Kjellberg kliver Odissefs Panapolous fram. Han

Oscar Kjellberg använde sig av "Aristoteles fyra orsaker" för att beskriva produktionsordningen.

har en helt annan stil men innehållet i hans kaskad av ord stämmer väl överens med föregående talare. Han talar i aforismer som bygger på fakta och erfarenheter när han skäpar ut vår nuvarande kultur, "den enda i världshistorien där lärarna på universiteten kan lära studenterna att girighet är en dygd". Han sprudlar av energi men är utsägligt trött på "det positiva tänkandets dikta-

tur" som genomsyrar nutiden.

I konferensprogrammet står det kort och gott att Odissefs Panapolous kommer från Europeiska Kommissionen och när vi är på väg ut från seminariet frågar jag honom om EU-kommissionen betalar honom för att säga sådana här saker. Och han svarar:

– Är du dum eller? ■

Odissefs Panapolous är trött på "det positiva tänkandets dikta-tur" som genomsyrar nutiden.

Samtliga texter samt foto där ej annat anges: Lasse Karlsson